

О. В. Степанова,
к. е. н., с. н. с., старший науковий співробітник відділу державних фінансів,
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України", м. Київ

DOI: 10.32702/2306-6806.2019.2.82

ДЕРЖАВА ДОБРОБУТУ ТА СУЧАСНІ ПРОЦЕСИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФІСКАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

О. Stepanova,
Ph.D. in Economics, senior research fellow of public finance department,
"Institute for Economics and Forecasting, National Academy of Sciences of Ukraine"

WELFARE STATE AND MODERN PROCESSES OF FISCAL SPACE TRANSFORMATION

У статті досліджено засади функціонування держави добробуту в умовах трансформації фіскального простору. Окреслено теоретико-методологічні проблеми дослідження держави добробуту на сучасному етапі, а саме: відсутність єдиних теоретичних і методологічних підходів до трактування держави добробуту та універсального набору її критеріїв та ознак; проблема існування різних форм держави добробуту та функцій, що нею надаються та фінансуються в історичному контексті; вибір оптимальних форм фінансування соціальних функцій у різних типах держави добробуту; існування різних синонімів визначення поняття "держава добробуту", що створює передумови до формування різних підходів до дослідження засад її формування та діяльності. Визначено, що трансформація фіскального простору для фінансування соціальних функцій спричинена рядом глобальних та національних факторів, основними серед яких є такі: етап циклу економічного розвитку країни; роль держави у країні; потенціал фіскального простору та фіскальна стійкість; історична традиція та існуюча в країні модель соціального захисту; структура економіки та рівень зайнятості у країні; науково-технічний прогрес та цифровізація економіки; очікування населення щодо виконання державою соціальних функцій; рівень впливу глобальних економічних та соціальних тенденцій на національну економіку та соціальну сферу; поява нових вразливих верств населення; демографічне старіння населення; зростання нерівності протягом життєвого циклу людини та ін. Показано, що внаслідок впливу домінуючих факторів на державу добробуту, її функціонування відбувається в період фіскальної експансії, який змінюється періодом фіскального скорочення. Виявлено, що у період світової фінансово-економічної різни країни використовували заходи циклічного та контрциклічного фінансування соціальних функцій. Систематизовано основні суперечності — чинники сучасного тиску на державу добробуту та ключові ознаки "мінімізації" сучасної держави добробуту. Зроблено припущення про існування кризи держави добробуту. Досліджено перспективні напрями та механізми зміни підходів до фінансування соціальних функцій держави як основи держави добробуту.

In the article the fundamentals of the functioning of welfare state in the conditions of fiscal space transformation are researched. The theoretical and methodological problems of the study of welfare state at the present stage are outlined, namely: the lack of unified theoretical and methodological approaches to the interpretation of welfare state and the universal set of its criteria and characteristics; the problem of the existence of various forms of welfare state and the functions that it provides and is financed in the historical context; selection of optimal financing mechanisms of social functions in different types of welfare state; the existence of different synonyms for the definition of "welfare state", which creates the preconditions for the formation of different approaches to the study of the principles of its formation and activities. It is determined that the transformation of the fiscal space for the financing of social functions is caused by a number of global and national factors, the main among which are the following: the stage of the economic development cycle of the country; the role of state in the country; the potential of fiscal space and fiscal sustainability; the historical tradition and the existing model of social protection in the country; the structure of economy and the level of employment in the country; scientific and technological progress and digitization of economy; expectations of the peoples about the implementation of the governmental social functions; the level of influence of global economic and social trends on the national economy and social sphere; emergence of new vulnerable segments of the population; demographic aging of the population; growth of inequality during the life cycle and others. It is shown that due

to the influence of the dominant factors on welfare state, its functioning occurs during the period of fiscal expansion, which is replaced by the period of fiscal austerity. It was found that during the period of the world financial and economic crisis various countries used cyclic and countercyclical financing of social functions. The basic contradictions — factors of modern pressure on welfare state and key signs of "minimization" of welfare state are systematized. An assumption is made about the existence of a welfare state crisis. Prospective directions and mechanisms of change of approaches to financing of social functions as the basis of the welfare state are investigated.

Ключові слова: державні фінанси, фіскальний простір, держава добробуту, соціальні функції держави, фінансування соціального захисту населення, фіскальне коригування.

Key words: public finances, fiscal space, welfare state, public social functions, financing of social protection of the population, fiscal adjustment.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний світ перебуває в континуумі змін, процеси якого визначаються перетворенням глобальної моделі економічного розвитку, змінами концептуальних підходів до формування та використання фіскального простору різних країн. Разом з тим, кожен період кризових трансформацій спричиняє появу нових соціальних викликів та необхідність впровадження державою механізмів їх подолання та профілактики. Держава добробуту, яка набула найбільшого піднесення протягом минулого сторіччя, стала інституціоналізацією нових соціальних норм та практик соціального захисту населення, а також визначила інші сфери відповідальності для держави й закріпила соціальні права для населення. Однак сьогодні у глобальній дискусії, яка відбувається щодо перспектив розвитку держави добробуту на найближчі десятиліття, постійно постає питання про пропорції та потенціал трансформації фіскального простору для фінансування соціальних функцій, які є гарантом суспільної стабільності будь-якої держави.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Уперше поняття соціальної держави було запропоновано Л. Штейном. Однак один із найбільших імпульсів формуванню основи ідеології держави добробуту, її фінансової моделі надали напрацювання Дж. Кейнса, Дж. Беверіджа, Л. Ерхарда. Розвиток концепції держави добробуту та типологізації її моделей представлени в роботах Р. Тітмуса, Г. Еспін-Андерсена, Дж. Бонолі, К. Бамбри, К. Панкратца, Д. Натайлі, Т. Палей. Серед українських науковців засади та проблеми функціонування досліджували В. Геєць, О. Длугопольський, О. Кириленко, А. Колот, В. Куценко, Е. Лібанова, Д. Севрюков та інші.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є аналіз науково-практичних підходів до держави добробуту в сучасних умовах зміни фінансування соціальних функцій держави, виявлення чинників кризи держави добробуту та пошук перспективних орієнтирів її розвитку.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Держава добробуту — це такий тип держави, коли сама вона та (або) мережа соціальних інститутів відіграє важливу роль у захисті та підтримці економічного та соціального добробуту громадян [16]. Ідеологія формування держави добробуту заснована на принципах рівності, справедливості розподілу багатства та суспільної відповідальності за осіб, які не можуть подбати за

себе [7]. Увесь період історичного існування держави добробуту в науковій економічній, політологічній та соціологічній літературі триває дискусія щодо сутності поняття, його основних форм та функцій і до сьогодні консенсусу з цього питання не досягнуто. Як зауважує Т. Чубарова, термін "держава добробуту" (англ. — welfare state) виник у Великій Британії та став основою британського визначення концепції, німці традиційно використовують термін "соціальна держава" (нім. — sozialstaat) [2]. У Франції концепція відома під назвою "держава-захисник", а у скандинавських країнах — "будинок для народу".

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку найбільш важливими проблемами теоретико-методологічного дослідження функціонування держави добробуту є такі: відсутність єдиних теоретичних і методологічних підходів до трактування держави добробуту та універсального набору її критеріїв та ознак; проблема існування різних форм держави добробуту та функцій, що нею надаються та фінансуються в історичному контексті; формування та ефективне використання фіскального простору держави добробуту; вибір оптимальних форм фінансування соціальних функцій у різних типах держави добробуту; існування різних синонімів визначення поняття "держава добробуту", що створює передумови до формування різних підходів до дослідження засад її формування та діяльності. Незважаючи на це, дослідження теоретичних підходів та практичних засад формування механізму функціонування різних типів держави добробуту дає змогу визначити потенційні виклики фінансування соціальних функцій держави в майбутньому, сприяти розробленню необхідних реформ з урахуванням інтересів усіх зацікавлених сторін.

Цілком очевидно, що однією з ключових ознак сучасної держави добробуту є створення відповідного фіскального простору для державного фінансування соціальних функцій, яке суспільство готово спрямувати на визначені цілі та перерозподіляється в рамках законодавчо встановлених норм.

Світова фінансово-економічна криза питань надала імпульс дискусії щодо необхідності оптимізації використання фіскального простору, доцільності державного фінансування соціальних функцій держави та розкрила роль систем соціального забезпечення як автоматичних соціальних та економічних стабілізаторів для держави [16]. Однак у таких умовах частина країн приймає рішення, спрямовані на посилення державного фінансування соціальних функцій держави, а інші — на зменшення ролі держави та зниження податків за рахунок згортання соціальних програм з метою підтримки

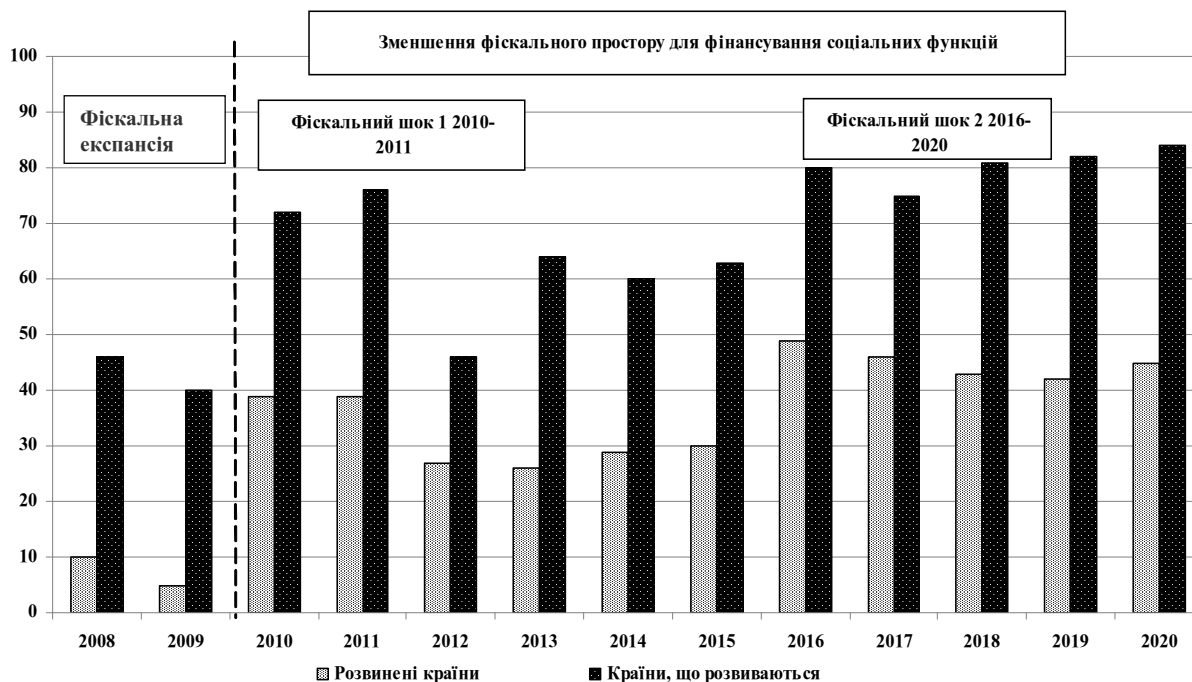

Рис. 1. Зміна фіскального простору для фінансування соціальних функцій держави, кількість країн, які зменшували фінансування, од.

Джерело: [12].

фіскальної стійкості. Поряд з цим, дедалі частіше в наукових публікаціях та практичних доповідях обговорюються потенційні негативні сценарії функціонування держави добробуту, а саме [14]:

- завершення ери держави добробуту;
- необхідність "демонтажу" держави добробуту;
- мінімізація та зменшення присутності держави добробуту та фінансування соціальної допомоги тільки для окремих вразливих верств населення;
- доцільність приватизації держави добробуту.

Проте частина дослідників заявляла про такі зміни ще задовго до початку кризи. Н. Гілберт [9] обгрунтував ознаки процесу "звуження" фіскального простору для соціальних функцій держави, які розкривали перерозподіл ролей у процесі реалізації соціальної функції від державних структур до структур громадянського суспільства та називав цей процес "приватизацією держави добробуту". Г. Еспін-Андерсен відзначив трансформацію сучасних соціальних функцій держави як відповідний рух до "держави можливостей" та до "держави соціальних інвестицій" [7].

Водночас нова хвиля розширення фіскального простору для різних соціальних функцій держави обумовлена появою нових соціальних потреб населення протягом останнього десятиріччя та необхідності розробки нових механізмів для їх забезпечення. Так, за даними Світового банку, протягом 2001 — 2008 рр., перед глобальною фінансово-економічною кризою фіскальний простір розширився як у розвинених країнах, так і у країнах, що розвивалися, що зумовило зменшення державного боргу та дефіциту бюджету [10]. За висновком І. Ортіс, із розгортанням кризи тільки незначна частина країн зменшувала фінансування соціальних функцій держави (рис. 1), інші ж, навпаки, впроваджували заходи контрциклічного фінансування. Відповідно до класифікації, запропонованої науковцем, цей період названо продовженням "фіскальної експансії" [13] з ознаками розширення фіскального простору для фінансування соціальних функцій.

Однак через глобальну економічну кризу уряди країн були змушені зменшити державне фінансування окремих соціальних програм, навіть і з охорони здоров'я [3]. Так, І. Ортіс визначає період 2010—2011 рр. як

"перший фіскальний шок", протягом якого відбулося вагоме зменшення фіскального простору для фінансування соціальних функцій держави [13]. Потенціал уряду щодо реалізації ефективної фіскальної політики в умовах неочікуваної економічної нестабільності став вагомим фактором дієздатності держави під час та після глобальної фінансово-економічної кризи. За прогнозами, "другий фіскальний шок" триватиме до 2020 р., що зумовить зменшення державних витрат на соціальний захист та соціальне забезпечення як у розвинених країнах, так і у країнах, що розвиваються. Окреслені тенденції стали причиною повернення в науково-практичний дискурс проблеми формування фіскального простору для вирішення визначених соціально-економічних завдань, що представлено в роботах таких міжнародних організацій, як МВФ [4], Світовий банк [11], ОЕСР [6], МОП [12], ВООЗ [5] та ін.

Отже, починаючи з кінця ХХ — початку ХХІ ст. відбувається новий етап трансформації та здійснюється значний економічний, фіскальний та соціальний тиск на державу добробуту (рис. 2), до чого призвели виклики глобалізації, зміна просторових масштабів та характеру економічної діяльності, криза національної держави.

Пріоритети різних держав та використання ними фіскального простору можна дослідити за допомогою аналізу зміни державних витрат на фінансування різних соціальних функцій за період розгортання світової фінансово-економічної кризи та за період посткризового відновлення (рис. 3). У різних країнах фінансування державою соціальних функцій спрямоване на подолання визначеного переліку соціальних проблем, зважаючи на різні уявлення про справедливе суспільство та механізми його досягнення. Серед країн ОЕСР найбільший фіскальний простір для фінансування соціального забезпечення, охорони здоров'я, освіти, рекреації, культури та релігії загалом має Данія (74,7% загальних державних витрат), Німеччина (71,2%) та Норвегія (71,2%). Разом з тим зазначимо, що державні витрати на фінансування соціальних функцій держави становлять понад половину загальних державних витрат в усіх країнах ОЕСР. Майже на 20% менші обсяги державного фінансування таких соціальних функцій мають Греція (54,3%) та Угорщина (55,1%).

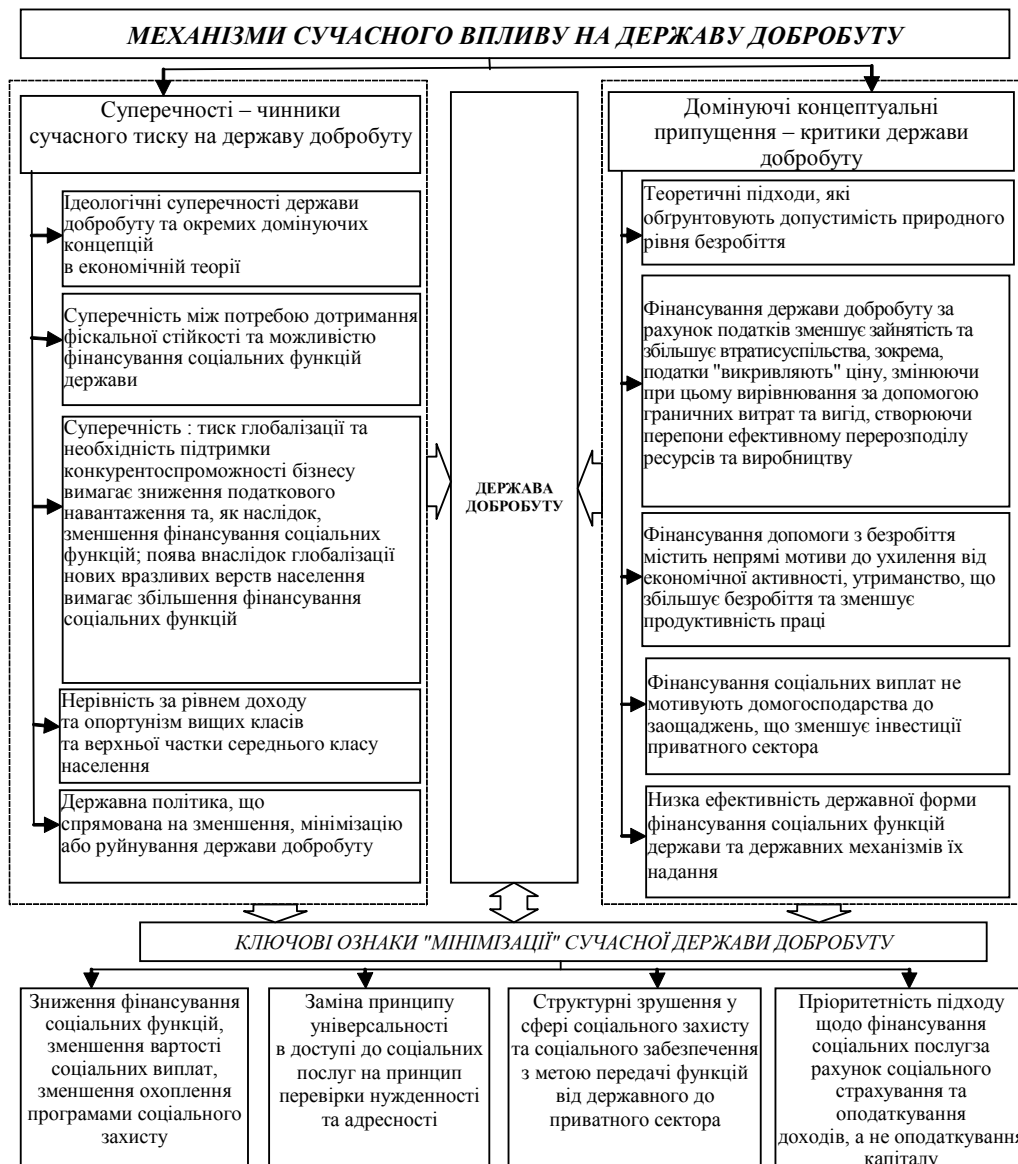

Рис. 2. Механізми сучасного тиску на державу добробуту

Джерело: [14].

Отже, кожна країна використовує фіскальний простір для соціальних функцій та вибирає домінуючий механізм його формування, а саме: податковий та (або) страховий відповідно до культурно-історичних традицій суспільства та ролі держави у фінансуванні соціальних функцій.

Міжнародна асоціація соціального забезпечення визначила основні глобальні виклики, які, на нашу думку, обумовлюватимуть зміни фіскального простору та вимагають нових підходів до існування держави добробуту [15]: демографічне старіння; усунення "розриву" в покритті населення різними формами соціального захисту; нерівність протягом життєвого циклу людини; науково-технічний прогрес; фінансування та організація охорони здоров'я, у тому числі довготривалий догляд; ринки праці та цифрова економіка; зайнятість молодих працівників; нові ризики, кризи та екстремальні події; соціальний захист мігрантів; зростання очікування населення.

Так, відповідно до висновків МОП, скорочення кількості робочих місць, а також зміна у структурі ринку праці та зайнятості, що викликані зростанням науково-технічного прогресу, автоматизацією та цифровізацією, а також старінням населення та посиленням конкуренції податкових систем, зумовлюватимуть поя-

ву деструктивних процесів у фіскальному просторі та організації соціального захисту, що спричинятиме новий етап кризи держави добробуту, у тому числі її окремих функцій. У результаті таких глобальних тенденцій виникає також безліч нових, віртуальних інститутів, які докорінно змінюють характер виробничих відносин, залучених до них людей у просторі та часі таким чином, що дедалі зростаючий вплив їх діяльність здійснюють події, що відбуваються у віддалених частинах світу [1].

Під тиском сучасних глобалізаційних викликів держави добробуту втрачають контроль над доходами від оподаткування через збільшення рівня транснаціоналізації корпорацій. Водночас існує значний тиск на держави добробуту з вимогою створення для ринку політики, сприятливої для торгових інвестицій, у тому числі економії та скорочення витрат на фінансування соціальних функцій держави.

За такого стану речей існує висока ймовірність зменшення фіскального простору для фінансування соціальних функцій держави, що автоматично збільшуватиме присутність приватних механізмів у цій сфері. Слід зазначити, що приватні механізми не мають достатнього потенціалу об'єднання ризиків та їх перерозподілу, що потенційно може зменшити доступність соціальних благ та послуг, поглибити нерівність у країні [1]. Так, можна

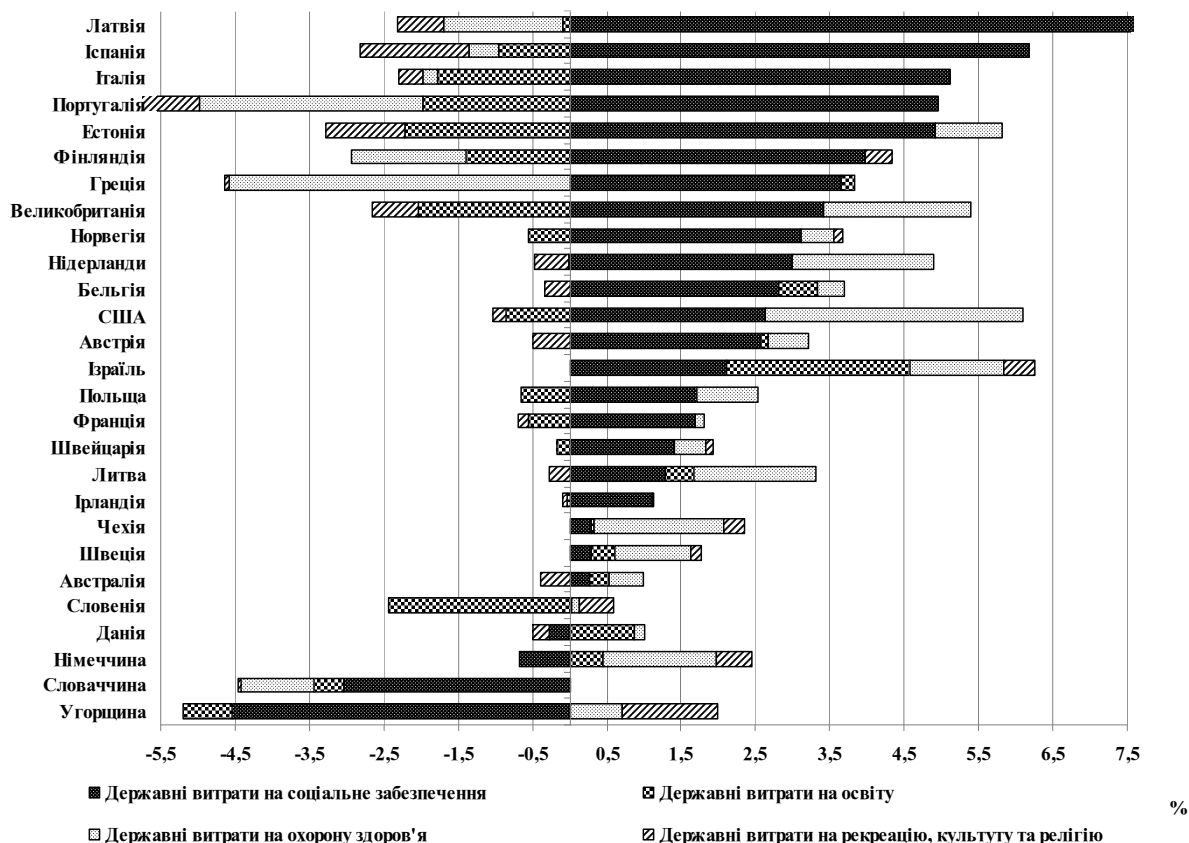

Рис. 3. Абсолютний приріст державного фінансування соціальних функцій за структурою у країнах ОЕСР за 2007–2015 рр., % до загальних державних витрат

Джерело: [8].

стверджувати, що в посткризових умовах економічного розвитку внаслідок впливу визначених викликів спостерігається процес "ерозії" соціальних амортизаторів, роль яких виконували соціальні видатки бюджету, що призводить до зростання нерівності та кризи держави добробуту.

Одночасно глобальні виклики обумовлюють зростання попиту на функціонування держави добробуту та покриття дедалі більшого числа соціальних ризиків [14]. Окрім цього, з розвитком економіки трансформуються засади існування як окремих груп, так і суспільства загалом, що потребує пошуків нових форм соціальних функцій та інноваційних підходів до їх фінансування. Внаслідок зменшення народжуваності, збільшення тривалості життя та зростання чисельності осіб, які не мають постійної зайнятості, збільшується кількість населення, яке потребує соціального захисту, медичної допомоги та інших суспільних послуг, що неминуче обумовлюватиме прискорення зростання державних витрат на фінансування галузі. Механізм фінансування таких систем, за визначенням МОП, повинен включати як податкові, так і страхові джерела [1]. Окреслені процеси вимагають впровадження справедливих, інклюзивних та стійких систем, які б забезпечували необхідний рівень соціального захисту та високий рівень перерозподілу.

ВИСНОВКИ

Отже, сьогодні спостерігається криза держави добробуту, яка викликана системними проблемами соціально-економічного розвитку. Підходи до фінансування держави добробуту та перелік виконуваних нею функцій у різних країнах визначається такими чинниками: етапом циклу економічного розвитку країни; домінуючою концепцією економічної теорії; роллю держави у країні; потенціалом фіскального простору та стійкістю системи державних фінансів; історичною

традицією та існуючою у країні моделлю соціального захисту; структурою економіки та рівнем зайнятості у країні; очікуваннями населення щодо виконання державою соціальних функцій; посиленням впливу глобальних економічних та соціальних тенденцій на національну економіку; прискоренням зміни демографічних соціальних та економічних тенденцій; рівнем впливу глобальних ризиків на діяльність економіки та соціальної сфери.

Держави добробуту постійно перебувають під впливом зазначених факторів, що визначає їх трансформацію та, відповідно, збільшення або зменшення фінансування. Всі ці причини свідчать про необхідність проведення подальших досліджень та визначення: найбільш ефективних форм надання соціальних та інших суспільних послуг; оптимальних механізмів їх фінансування; середньострокових та довгострокових потенційних викликів для держави добробуту та заходів їх подолання.

Література:

1. Инновационные подходы к обеспечению всеобщей социальной защиты для будущего сферы труда. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---cabinet/documents/publication/wcms_618-389.pdf
2. Чубарова Т.В. Политэкономическое введение в социальную политику. — Москва: Институт экономики РАН, 2015. — 60 с.
3. Экономический кризис, системы здравоохранения и здоровье населения в Европе: последствия и значение для выработки политики / Европейское региональное бюро ВОЗ. URL: http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0007/283354/Economic-crisis-health-systems-Europe-impact-implications-policy-ru.pdf?ua=1
4. Assessing Fiscal Space: An Initial Consistent Set of considerations. IMF Staff Paper. 2016. URL: <https://>

www.imf.org/~media/Files/Publications/PP/pp5080-Assessing-Fiscal-Space-An-Initial-Consistent-Set-of-Considerations.ashx

5. Barroy H., Sparkes S., Dale E. Assessing fiscal space for health expansion in low-and-middle income countries: a review of the evidence. Health financing working paper, № 3. URL: <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/251904/WHO-HIS-HGF-HF-WorkingPaper-16.3-eng.pdf?sequence=1>

6. Botev J., Fournier J., Mourougane A. Reassessment of Fiscal Space in OECD Countries. OECD Economics Department Working Papers. 2017. No. 1352. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/fec60e1b-en>

7. Esping-Andersen G. Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies. London, 1996. 276 p.

8. General government spending indicator / OECD. 2018. URL: <https://data.oecd.org/gga/general-government-spending.htm>

9. Gilbert N. Transformation of the Welfare State. The Journal of Sociology & Social Welfare. 2003. Vol. 30. Is. 1. Art. 17. URL: <http://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol30/iss1/17>

10. Global Economic Prospects 2015: Having Fiscal Space and Using It/ International Bank for Reconstruction and Development; The World Bank. 217 p. URL: http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/GEP/GEP2015a/pdfs/GEP15a_web_full.pdf

11. Kose M., Kurlat S., Ohnsorge F., Sugawara N. A cross-country database of fiscal space. 2017. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/601211501678994591/pdf/WPS8157.pdf>

12. Ortiz I., Cummins M., Capaldo J., Karunanathy K. Fiscal Space for Social Protection and the SDGs: Options to Expand Social Investments in 187 Countries. URL: <http://www.social-protection.org/gimi/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=51537>

13. Ortiz I., Cummins M., Capaldo J., Karunanathy K. The Decade of Adjustment: A Review of Austerity Trends 2010-2020 in 187 Countries/ International Labour Office. Geneva: ILO, 2015. URL: <http://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?ressourceId=53192>

14. Palley T. Re-theorizing the Welfare State and the Political Economy of Neoliberalism's War Against It. URL: https://www.boeckler.de/pdf/p_fmm_imk_wp_16_2018.pdf

15. Ten global challenges for social security. URL: <https://www.issa.int/en/details?uuid=8d21eb96-8e9a-4303-9f1f-2329ac6efe57>

16. Welfare state. Encyclopedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/welfare-state>

17. World Social Protection Report 2017-19: Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals (ILO). URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_604882.pdf

References:

1. International Labor Organization (2018), "Innovative approaches to ensuring universal social protection for the future of the world of work", available at: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---abinet/documents/publication/wcms_618389.pdf, (Accessed 24 January 2019).

2. Chubarova, T.V. (2015), Politehkonomicheskoe vvedenie v social'nyuyu politiku [Political Economic Introduction to Social Policy], Institut ekonomiki RAN, Moscow, Russia.

3. Thomson, S. Figueras, J. Evetovits, T. and Jowett, M. (2014), "The economic crisis, healthcare systems and public health in Europe: consequences and implications for policy", WHO Regional Office for Europe. available at: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0007/

283354/Economic-crisis-health-systems-Europe-impact-implications-policy-ru.pdf?ua=1 (Accessed 24 January 2019).

4. International Monetary Fund (2016), "Assessing Fiscal Space: An Initial Consistent Set of considerations", available at: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/PP/pp5080-Assessing-Fiscal-Space-An-Initial-Consistent-Set-of-Considerations.ashx>, (Accessed 24 January 2019).

5. Barroy, H. Sparkes, S. and Dale, E. (2016), "Assessing fiscal space for health expansion in low-and-middle income countries: a review of the evidence", Health financing working paper, vol.3, available at: <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/251904/WHO-HIS-HGF-HF-WorkingPaper-16.3-eng.pdf?sequence=1> (Accessed 24 January 2019).

6. Botev, J. Fournier, J. and Mourougane, A. (2017), "Reassessment of Fiscal Space in OECD Countries", OECD Economics Department Working Papers, vol 1352, available at: <http://dx.doi.org/10.1787/fec60e1b-en>, (Accessed 24 January 2019).

7. Esping-Andersen, G. (1996), Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies, SAGE Publications, London, UK.

8. OECD (2018), "General government spending indicator", available at: <https://data.oecd.org/gga/general-government-spending.htm> (Accessed 24 January 2019).

9. Gilbert, N. (2003), "Transformation of the Welfare State", The Journal of Sociology & Social Welfare, Vol. 30, available at: <https://scholarworks.wmich.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=2886&context=jssw> (Accessed 24 January 2019).

10. International Bank for Reconstruction and Development (2015), "Global Economic Prospects 2015: Having Fiscal Space and Using It", available at: https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/GEP/GEP2015a/pdfs/GEP15a_web_full.pdf (Accessed 24 January 2019).

11. Kose, M. Kurlat, S. Ohnsorge, F. and Sugawara, N. (2017), "A cross-country database of fiscal space", available at: <http://documents.worldbank.org/curated/en/601211501678994591/pdf/WPS8157.pdf> (Accessed 24 January 2019).

12. Ortiz, I. Cummins, M. Capaldo, J. and Karunanathy, K. (2015), "The Decade of Adjustment: A Review of Austerity Trends 2010-2020 in 187 Countries", International Labor Office, available at: <http://www.social-protection.org/gimi/gess/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=53192>, (Accessed 24 January 2019).

13. Ortiz, I. Cummins, M. Capaldo, J. and Karunanathy, K. (2017), "Fiscal Space for Social Protection and the SDGs: Options to Expand Social Investments in 187 Countries", International Labor Organization, available at: <http://www.social-protection.org/gimi/RessourcePDF.action?ressource.ressourceId=51537>, (Accessed 24 January 2019).

14. Palley, T. (2018), "Re-theorizing the Welfare State, and the Political Economy of Neoliberalism's War Against It", available at: https://www.boeckler.de/pdf/p_fmm_imk_wp_16_2018.pdf (Accessed 24 January 2019).

15. International Social Security Association (2016), "Ten global challenges for social security", available at: http://praha.vupsv.cz/fulltext/ul_2036.pdf (Accessed 24 January 2019).

16. Encyclopedia Britannica (2018), "Welfare state", available at: <https://www.britannica.com/topic/welfare-state> (Accessed 24 January 2019).

17. International Labor Organization (2017), "World Social Protection Report 2017-19: Universal social protection to achieve the Sustainable Development Goals", available at: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_604882.pdf (Accessed 24 January 2019).

Стаття надійшла до редакції 11.02.2019 р.